

הלכות שבת סימן שיט

באר הגולה 284

(מח) בכפיפה מצרית (פרוש, קשה שעשיון מן הגבאי וממני ערכה), *ויוצא שאלא יגביה *הכפיפה משולי הכלי טפה, (מט) משום שנוי: יג שכלי שמעריץ (פרוש, שמריקין) בו זין מהתחבית (ז) לא יתן כפיו קשיון וקסמין (נא) *בחזקה, (נב) שאין לה (טו) מסננת גדולה מזו: יד *מותר לערות בנחת מכלי לחברו, וכלבד שיוצא שפשיפסק הקלות ומתחילים לירד (נג) ניוצאות קטנות הנשפכות באחרונה מתוך הפסלת ופסיק וניחבם עם השמרים, שאם לא יעשה כן, הני ניוצאות (נד) מוכחי (נה) שהוא בורר: מותר להגביה התחבית על איזה דבר (נו) כדי שיקלח ממנו הניב היטב (רוקח הל' ד"ט וב"י): טו *מסננת (ז) שנתן בה חרדל לסגנו, מותר לתן בה ביצה, אף-על-פי שהחלמון יורד למטה עם החרדל

באר היטב

לרדיון שמרים מהמשקה בשולי הכלי וקצת דמקפץ, מ"א: (ז) מוכחי. והחלה שפיתן בשאר הפסלת נכר לאו בורר הוא, ר"ן. ולפ"ז אסור לערות שפן מהמאכל, דהא ב' מיני אכלין הם ואסור לברר א' מהם אלא בידו כדי לאכלו מזה, והכא כשמצרבה בהכלי אסור בכו בשקר, ואפשר דלא שרף בריחה אלא בדברים המעריבים, אבל הכא לחודא קאי, ועמ"א. כתב המ"א בסיומן תקי ס"ק יג: נ"ל דמותר לקלט שפן הצף על-פני הטבל שקורין

משנה ברורה

דאפילו זין שהיה עכור קצת דאסור לסגנו במשפחת, וכפ"ל, אפילו הני מותר לסגנו בכפיפה מצרית, שאינה עשויה לשמר בה בימות החול, וכן מים, בין צלילים בין עכורים במקצת, מותר לסגן על-זה: (מח) בכפיפה מצרית. ואותו כלי העשוי בנפה, שמסננין בה, (לט) דינו כמשפחת האיל ומתקד לקדו, ואין לסגן בה אלא זין צלול ומים צלולים, וכפ"ל בריש סעיף י: (מט) משום שפניו שלא יתנה קצביון דחל. (לט) ולפי זה מים זין צלולין דגם במשפחת מותר, וכפ"ל, ממילא מותר להגביה הכפיפה טפה ויותר. ועין בבאור הלכה שבארנו, דהרבה ראשונים סוברין דהשעם שצריך שלא יהיה הכפיפה גבוה טפה הוא משום חשש אהל דשעורו בטבת, ולפי זה גם כשמסננין זין ומים צלולים דינא הכי. ודע, דענין עשיית אהל לא שרף בזה (מ) אלא כשמכסה בהכפיפה כל חלל הכלי שתחתיה⁽⁴⁸⁾, אבל אם אוחזה בידו אחת על הכלי שלא על-פניו כלה ושוף בידו השניה, מותר אפילו ביותר מטפה, וגם לטעם השלחן-ערוך דסבירא לה משום שנוי, אפשר דגם זה שנוי מקרי, ובפסד אם היה צלול, דאין צריך זה השנוי כלל לשעם הראשון, וכמו שכתבנו: יג (ג) לא יתן וכו'. רוצה לומר, (מא) אפילו מערב-שבת כדי לסגן דרך בו בשבת, ומכרי השלחן-ערוך בזין עכור קצת, (מב) דאם הוא זין צלול ומסננין רק מפני קסמין דקין שבו, אף במשפחת ממש מותר, וכפ"ל בסעיף י: (נא) בחזקה. דרך הוא להחב פיו בחזק כדי שיעקבו הקסמין והטנפות מלצבר, ועל-כן הוא קצין משפחת: (נב) שאין לה. בגמרא איתא 'דמחזי כמשפחת', ופרש הר"ן דלאו כמשפחת ממש היא, שהרי עוברין בה שמרים, אלא זין דאיתא קסמין וטנפת דלא עברי בה, דמי למשפחת, עד כאן לשונו, ומה שכתב השלחן-ערוך 'שאין לה', (מג) הנינו לענין דמצב היטב על-כל-פנים הקסמין והטנפות מלצבר: יד (נג) ניוצאות. רוצה לומר, טפות קטנות המטפטפות בשפסק הקלות: (נד) מוכחי וכו'. רוצה לומר, דמוכח שהוא בוררם מתוך הפסלת שבשולי הכלי⁽⁴⁹⁾, אבל תחלת שפיתן פשעדין אין הפסלת נכר לאו בורר הוא⁽⁵⁰⁾: (נה) שהוא בורר. ומכרי שרוצה לשמות לאחר זמן, דאם בדעתו לשותתו לאלתר, הלא קמא לו דאכל מתוך פסלת כשבוררם שלא על-ידי כלי, מותר אם בדעתו לאכל מיד⁽⁵¹⁾, וכאן אף שמערה מבלי לכלי מכל מקום עקר הבורר נעשה על-ידי הדין⁽⁵²⁾. ואם נתן קסמין כפי הכלי שמערה בתוכו כדי שישתמן היטב, בזה אפילו לאתור אסור אם אינו מפסיק כשמחזילין הניוצאות לירד משם, דחשיב כבורר על-ידי כלי. ואסור לשפף השמן מן הרטב⁽⁵³⁾, ואפילו אם לא יסירם בכף אלא וישפף בהכלי עצמה, דהנה עביר ביד ולא בכלי, וכפ"ל, מכל מקום אסור, דהשמן מקרי פסלת לגבי הרטב אם אינו רוצה לאכל השמן לאתור, ופסלת מתוך האכל אסור אף אם רוצה לאכל האכל לאתור, כמו שכתוב בריש הסימן; ואם שפף ביחד עם השמן גם מקצת מן הרטב, שרי⁽⁵⁴⁾ [אחרונים]: (נו) כדי שיקלח וכו'. ואף-על-פי שצ"ל דירד זין גם מתוך השמרים, אינו חשוב כבורר כל זמן שאין הניוצאות מתחילין לירד מן השמרים, כמו שכתבנו: טו (נז) שנתן בה וכו'. הנינו מערב-שבת, דבשבת אסור לסגן חרדל על-ידי מסננת, משום דהפסלת שבת-חרדל נשאר למעלה (מט) ומחזי כבורר זין שאינו אוכלו, ובמבאר לקמן בסימן תקי סעיף ג

שער הציון

(לט) מנג' אברהם: (לט) פשוט: (מ) ט"ז: (מא) חרושי הר"ן: (מב) מנג' אברהם בשם שלטי-גבורים: (מג) אחרונים: (מד) ובחפ"א דאם כלל טז סעיף ט מחמיר אפילו כשרוצה לשותתו לאלתר, ובמנג' אברהם לפי מסקנו ואלוה נכה וחוספת-שבת ושי"א לא משמע כן: (מה) שבת קל"ד, ועין שם בתוספות דבור המתחיל 'הכא', והובא זה במנג' אברהם לקמן בסימן תקי סעיף-קטן ה, ואשתמיט דבריהם מנה דתרכ בעל הפ"ח הכא דכסב דחוב הסאה. גם דברי ספרי-מגדים במשפחות-הטב סעיף-קטן יב מקשה מאד, דמשמע מנה דלדעוה ראשונה כסעיף י"ד

ר שם בגמרא ש שם
ת שם א שם במשנה
דמשקן קראשון
שקנשיי

הלכות שבת סימן שי

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נח]

רק כפי לנפשות מראה הנהגותיו (וכו'), דשני מיני אכלין מקרי (68).

(61) וקרום המתהווה על חלב לאחר שהתבשל, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' ער) שהרי זה כקליפה על גבי החלב, ומותר להסירו בסמוך לשתיית החלב כשם שמותר לקלף קליפות של שום או בצל (כמבואר ברמ"א לקמן (סי' שכא סי"ט)). ועוד עדיף קרום זה מקליפות אלו, שכן ראוי הוא לאכילה. אבל שומן שעל גבי חלב אסור לברור, שהואיל והוא דבר לח, הרי הוא נדון כחלק מהחלב, ולא כקליפה על גביו. מאידך, דעת הגר"ש אדערבך (שש"כ פ"ג סמ"ז הע' קלה) שאסור להסיר את הקרום מעל החלב, ואין זה דומה לקליפות של שומים ובצלים שמותר לקלפן, שכן בהן אין הוא יכול להגיע אל השום או הבצל אלא אם כן יקלף את הקליפה, מה שאין כן הקרום שצף על גבי החלב שאינו מעכב את נטילת החלב, שהרי אפשר למזוג את החלב ללא הקרום על ידי אחיות הקרום בשעת המזיגה.

(62) ואפילו אם אין אפשרות לשתות את החלב בלי להסיר את השומן, וכוונתו בהסרת השומן כדי לשתות את החלב, כתב השביתת חשבת (בורר ס"ק כז) שאסור להסיר את השומן, וביאר, שאין זה דומה לכמה מיני פירות המונחים בקערה ורוצה אדם לאכול מהמין שמונח למטה, שכתב המשנ"ב לעיל (ס"ק טו) שמותר לו לסלק את הפירות המונחים למעלה כדי להגיע למין המונח למטה, שכן ברירת השומן מהחלב צריכה הבחנה ודקדוק מה שייר לשומן ומה לחלב, ולפיכך אף שכוונתו בהסרת השומן היא כדי להגיע לחלב, הרי זה בכלל בורר.

(63) מבואר בדבריו שברירה על ידי כף נחשבת כברירה בכלי, ואילו להלך (ס"ק טו) כתב שהמפריד מאכל עבה מהרוטב על ידי כף לא נחשב כבורר בכלי, ותיירץ בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' עו) שהפירד מאכל עבה מרוטב אינה נעשית טוב יותר על ידי כף מאשר ביד, והשימוש בכף הוא כדי שידיו לא יתלכלכו, לפיכך אין היא נחשבת כברירה בכלי, אבל הפירד שומן מחלב נעשית טוב יותר על ידי כף מאילו נעשתה ביד, לפיכך נחשבת היא כברירה בכלי. נראה מה שכתבנו לעיל בהקדמת המשנ"ב, שם הובאה סברה זו בשם עזר אחרונים.

(64) אמנם לגבי הדחת בשר מהדס שעליו, כתב לקמן (סי' שכא ס"ק כא) שאם אי אפשר להדיחו על ידי נכרי מותר להדיחו גם על ידי ישראל, ובטעם החילוק ביאר הגר"ש אדערבך (שש"כ פכ"ח הע' רטז) שנטילת השומן מעל החלב נחשבת כעין תיקון בגוף הדבר, ומשום כך אסור לעשות כן לצורך חול, מה שאין כן הדחת בשר, שאינה אלא להמשיך את המצב הקיים כדי שיוכלו למולחו לאחר מכן.

(65) אמנם לענין התצאת פת מהתנור לצורך חול, כתב לעיל (סי' רנד ס"ק מג) שעל ידי נכרי מותר לעשות כן, ומסתמך בדבריו שם משמע שמותר גם שלא במקום הפסד, וכן הביא שם שבמקום פסידא שתתקלקל הפת, דעת הא"ר שמותר גם על ידי ישראל, וראה מה שכתבנו שם.

[ביה"ל ד"ה אלא]

הקטעונו המוקדא קבאר היטב (66).

(66) שם (לעיל ס"ק ב) הביא את טעמו של המהריט"ץ, שאין איסור ברירה נוהג אלא במה שצריך לפשפש ולברור, אבל דבר שצף על גבי נוזל, הואיל ועומד הוא בפני עצמו, אינו נחשב כמערבב בנחל, ומשום כך אין איסור להוציא זכוב חצף על גבי משקה.

[משנ"ב ס"ק סב]

וכן קולט שמן הצף על-פני החלב (61) [שקורין סמטענ"ע], גם זה הוא בכלל בורר (62) וכו', שהרי הוא לוקם ככף (63) וכו', מפר לעשות על-ידי אינוהודי (64) וכו', ומפר על-ידי אינוהודי במקום פסידא (65).

(67) וביאר המחצה"ש (ס"ק טז), שביק שכוונתו היא רק ליפות את החרדל ולא בשביל אכילת החלמון, לפיכך אין דנים שלחלמון יש חשיבות יותר מלחלבון, ואין ההפרדה ביניהם חשובה כהפרדת פסולת מאוכל (כפי שדנים בדרך כלל הפרדת שני מיני אוכלים, כמבואר לעיל (ס"ק יא)).

ובביה"ל לעיל (ס"ג ד"ה הו) כתב, שלא רק שאין דנים את ההפרדה ביניהם כהפרדת אוכל מפסולת, אלא אף אין דנים את ההפרדת כהפרדת אוכל מאוכל [שאם לא כן היה אסור להפרידם, עיי' בביה"ל]. משום שהחלמון אינו נחשב כאוכל, שהרי הוא נשאר במסגרת עם הפסולת של החרדל ואין עתידים לאוכלו, ואף החלמון אינו נחשב כאוכל, שכן אין הוא מיועד לאכילה אלא לנון את צבע החרדל, ונמצא שאין ברירתו מתקנת את המאכלים לאכילה, ובאופן זה אין דין ברירה של שני מיני אוכל זה מזה.

(68) וחלמון וחלבון של ביצה מבושלת, דעת הגר"ש אלשיך (א"ל משולש פ"ב הע' פו) שנחשבים הם למין אחד, ואין ההפרדה ביניהם נחשבת כברירה.

[משנ"ב ס"ק סא]

לא יסיר הקובץ בין קדר בין פכלי (69) וכו', אלא יקח קצת גם מהפאקל או הפשקה עמו ויקרק (60).

(69) אולם פקק של בקבוק וכו' שנפל לתוך נוזלים, דעת הגר"ש אלשיך (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ט הע' 138) שמותר להסירו, שאין הוא נחשב כמערבב עם המשקה, וחלוק הוא מזכוב שנפל למשקה שהמשקה נכנס בין כנפי הזכוב, והרי הוא כמערבב בו [וכפי שכתב החזו"א א"ח סי' נג, ראה הע' הבאה].

(60) והטעם שאסור להוציא את הזכוב ללא משקה, כתב החזו"א (א"ח סי' נג) שאין זה משום שהזכוב נחשב כמערבב בכל המשקה, אלא משום שעל כל פנים נחשב הוא כמערבב עם המשקה שעל גופו ועבין כפיו, ולפיכך מותר להוציאו יחד עם קצת מהמשקה, שבאופן זה אין הוא בורר בין הזכוב למשקה שבו הוא מעורב.

ומשום כך, דעת הגר"ש אדערבך (שש"כ פ"ג הע' לט) שאם מפוזרים הרבה זכובים במשקה, אסור להוציאם אפילו אם נוטל כל זכוב עם מעט משקה, משום שבאופן זה חשופים הזכובים כמערבבים עם כל המשקה, ואם יוציאם אף אם יוציא מעט משקה עמם, הרי הוא מתקן את המשקה הנשאר.

אולם הפמ"ג (משנ"ב ס"ק יג) כתב, שהטעם שמותר להוציא את הזכוב עם קצת מהמשקה הוא משום שאיסור ברירה הוא רק כאשר מפרידים את כל הפסולת מכל האוכל, אבל המפריד מתערובת של אוכל ופסולת רק מקצת מהפסולת או מקצת מהאוכל, ומשייר בתערובת אוכל ופסולת, אינו עובר על איסור ברירה. ומבואר בדבריו שהזכוב נחשב כמערבב בכל המשקה.

הלכות שבת סימן שיט כמג באר הגולה

ב ה"א"ש בהשקפה
ג רמב"ם פ"ק ת,
קצב קרב המלך
פ"ק טא שווא
מתוספתא

והחלובין (נח) נשאר (יח) למעלה: טז במים שאיש בהם תולעים מתר לשותותן (נט) על-ידי (יט) מפה בשבת. (ס) דלא שניך בורר ומשמר (סא) *אלא במתקן הענין קדם אכילה או שתייה, אבל אם בשעת שתייה מעכב את הפסלת שלא יפגס לחוף פיו אין זה מעין מלאכה ומתיר: יז (ס) *המתחבץ (סב) (פרוש, שמוציא הקמח מן החלב), (סג) תולדת בורר הוא. (סד) לפיכך (סה) אף-על-פי *שנותנים שמשים

באר היטב

ע"ש. ועין ס"ק ה: (יט) מפה. והשום מלבן ליכא כיון דליכא טעם ב"ש סימן שב ס"ט, וא"כ להאוקרין אסור ע"י מפה, מ"א. כשנפלים ובוזבים לכוס לא יוציא הובזבים לבדן מן הכוס דהוי לה בורר פסלת, אלא יקח משקה קצת עמהם, ט"ז. ועין ס"ק ב מ"ש: (כ) המתחבץ. דהנין שלוקח חלב ונותן בו קבה כדי לחבצו חלב שהרי הפרש הקום מן החלב, ואם גבנו ונשארו גבינה חלב משום בונה, הרמב"ם, ועמ"א. וכתב הש"י דבריה שני בכל מידי, אפילו קלי מתוך פלים, וקא דחבנו התוספות מיני אכלים ורסין, לרבותא דאפילו באכל מתוך אכל אמרין דהשאר הוי פסלת, ע"ש:

באר הלכה

הזכיר דוקא בחזק: * אלא במתקן וכו'. עין במשנה ברורה, פן קחבו הש"י ואלה רבה וכן כתבו הפרייטנרים ושאר אחרונים, דכיון דהוי פסלת מתוך אכל צ"ל פן אף לאפטר אסור. ועין בבאר היטב שהביא דמחרי"ץ מקל בענין לחוף המשקה. וראיה בספר בית-מאיר דהקדים: *ס' כן למחרי"ץ. וכטעמו מוכח בבאר היטב⁶⁶. והכל מקום קשה קודם להקל בזה, כי בעצם כל האחרונים העתיקו דברי הש"י להלכה, ובקטן דמקלם דאורייתא הוא: * המתחבץ וכו'. כל זה הוא לשון הרמב"ם, ובאר בקצת ד דהנין שלוקח חלב ונותן בו קבה כדי לחבצו, וקמו שכתבתי במשנה ברורה, ומה שצ"ע המצ"ע: פרוש שמוציא וכו', אינו מלשון הרמב"ם, ומקל מקום הדין דין אמת, שכן כתב הרמב"ם בסיוע קמא שגם זה הוא בכלל בורר: * שנותנים שמשים וכו'. הוא מלשון התוספתא

(מט) והוא הדין דמתיר על-ידי צרי מקלפה לקלפה, דזה גסין מקרי בבורר בידו, דזה גסין מקרי בבורר בידו, ונכ"ל בסעף-קטן נח: טז (נט) על-ידי מפה. ומשום מלבן ליכא כיון דליכא טעם ב"ש סימן שב ס"ט, (י) ואס"פ לדעת האוסרין שם אסור על-ידי מפה, והנין דוקא במים, אבל כיון ושאר משקין לכלי עלמא שרי, דאין המפה מתלבן על-ידי שריטתו. ובאלה רבה פתח להקל אף במים, אפילו לדעת האוסרין שם, (נא) ובמקום הדחק יש להקל (נג) כיון שאינו מתקן לכביסה: (ס) דלא שניך בורר וכו'. והא דאינו אסור משום שפא קחט, כיון דאינו נשנה במים רק דבר מועט מהפגד כדי הנחת פיו, אינו חושש לקחטו [כ"י, ע"ש עור], ומקל מקום יש להקל (נז) שלא ישפח דרך בית-יד מכתנת שלו, דכנה חליטין יותר שפא יחטט, שממסער בלחישתו: (סא) אלא במתקן וכו'. ועל-פ"י כשנפול זבוב או דבר אחר במאכל ומשקה (מ) לא יסיר החבוב בין פיד בין בקליי⁶⁷, דהרי בורר פסלת מאכל, אלא יקח קצת פם מהמאכל או המשקה צמו ויורק⁶⁸: יז (סב) פרוש, שמוציא וכו'. וכן (נה) הלוקח חלב ונותן בו קבה או שאר מיני חמוץ כדי לחבצו, (נו) או העושה כמין כלי גמי ונותן הקום בתוכו ומי החלב נוטפין, כל זה בכלל מהבין שהוא תולדה בבורר, ואסור אפילו על-ידי אינו-יהודי, (נז) וכן הקולט שמן הסף על-פני החלב⁶⁹ ושקורין סמעיטע⁷⁰. גם זה הוא בכלל בורר⁷¹, על-פ"י דזה ששפאניע סמוך לחלב נשים קצת עם החלב ואז שרי, וקמו שכתוב סעיף יד, והוא הדין להפוך. שיטל קצת מן החלב עם השמן הנה [אכל (מ) לקח השמן בצמצום אסור אפילו דעתו לאכל לאפטר, שהרי הוא לוקח בכח⁷²]. וכל זה דוקא כשצריך לאכל (עו) בשבת, דאם לא-כן הוי כמבין משבת לחל, ואם אין צריך לו רק שחושש שפסד ויהקלקל, מותר לעשות על-ידי אינו-יהודי⁷³ כשאינו בורר בצמצום, וכנ"ל, דהקנה לחל הוא אסור מדברי סופרים ומתיר על-ידי אינו-יהודי במקום פסידא⁷⁴, וכמו שכתוב סימן שז סעיף ה: (סג) תולדת בורר הוא. ומכלל זה, (ס) המעמיד חלב במקום חם כדי שמעשה גבינה, והלוקח הקום ועושה גבינה, חייב משום בונה, שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשה גוף אחד, דומה לבנן [רמב"ם: (סד) לפיכך וכו'. משמע מזה דהאסור הוא משום בורר, ולפי זה אם דעתו לאכל לאפטר שרי לחבץ בידו. ועין במגן-אברהם שהביא מהתוספתא ראיה דאסור הוא משום לש, ולפי זה אפילו דעתו לאכל לאפטר אסור: (סה) אף-על-פי שנותנים

שער הענין

שרי לסנן חרדל אף בשבת, ובאמת זה אינו, דאפילו ביום-טוב אסור וכו': (מו) ב"ח ודברש: (מז) טעמים, דמקרי מין אחד, והוא דעת העלית-שבת והפגד אברהם לפי מקנהו [וכמו שפאר סמחית-השקל: (מח) חיי-אדם: (מט) אף שהוא מחמיר גסין על-ידי צרי, אולי לשיטתו שם בסעיף ט, אבל כבר הרבנו לעיל במשנה ברורה סעיף-קטן מה בספקמת אחרונים דסברי דזה מקרי בבורר בידו, ובקטן בענינו דהרבה אחרונים סוברין דמין אחד הוא, בודאי יש להקל: (ס) מגן-אברהם ובמה אחרונים: (נא) חיי-אדם ומאטר-מרדכי: (נב) הנה באלה רבה פתח, כיון שאינו נשנה כי אם דבר מועט, ושעם קלוש הוא, ומקל מקום יש להקל משעם שכתבנו, דהש"ס פתח ולא אמרין שריחו היא פבוט בדבר שאינו מתקן, והר"א בסימן שב מצטרף לקבא זו, וכל שכן בזה שאינו רק מעט בודאי לא מתקן לכביסה, וגם בלאו הכי רב פוסקים סוברין דבאין בו לבחור לא אמרין שריחו היא כביסה: (נז) חיי-אדם: (נח) ט"ז ורש"א: (נה) רמב"ם: (נו) רש"י: (נז) מגן-אברהם לקמן בסיוע תפי סעיף-קטן יג: (נח) כנ"ל. ומה שכתב הגר"ז דאם דעתו לאכל לאפטר שרי הנה בשמירה מקלי לכלי, וכן משמע מגן-אברהם סעיף-קטן טו, עין שם, אבל בכך, דרך בריה הוא בדבר זה. ועין בשמירת-אדם בהלכות יום-טוב כלל פב אות ב, והנראה לעניות דעתי פתח: (נז) פן איתא במגן-אברהם סימן חק הנ"ל, והוא פשוט, דלא בעינן שתייה דעתו לאכל לאפטר כיון שאין שם בורר עליו. ובחיי-אדם דין בורר ראיתי דבר סמוך, שכתב דאפילו אם מניח קעט מן השפון גסין אינו שרי כי אם כשדעתו לאכל לאפטר, וצ"ע על זה: מגן-אברהם סימן תקי, ובאמת כל זה אינו, ובהלכות יום-טוב העתיק בהגן, ועין שם בשמירת-אדם, ולפי הנראה שמה לו גרסא אחרת בדברי המגן-אברהם, וראיה באלה רבה ובשאר אחרונים שהעתיקו דברי המגן-אברהם כמו שכתבנו בפנים: (ס) חיי-אדם:

תרגום: 1 שטת. 2 קמח.

